

ALLEEN HET HOOFD

Ooit las ik ergens een grappige anekdote van iemand die zijn hoofd bij de Franse Revolutie was kwijtgeraakt: Tot het laatste ogenblik las hij een boek, en plaatste er toen een boekenlegger in.

Dat is humor.

Een meer luguber soort humor is verbonden met de vraag of het hoofd los van het lichaam nog een tijdje doorleeft.

Daar heeft men zich behoorlijk in verdiept, want de vraag is belangrijk, al is de uitkomst hoe dan ook hetzelfde: het hoofd kan er nooit meer opgelijmd worden.

Om te beginnen hieronder een geruststellend bericht uit 1894, opgedoken in de KB:

Nieuws van de dag 21-10 1894

Plotselinge dood op het oogenblik der terechtstelling.

Het vraagstuk of een ge Guillotineerde dadelijk dood is, dan of er in het hoofd nog eenig leven, eenige werking van de hersens, overblijft, heeft het humaniteitsgevoel altijd min of meer verontrust, dat, hoewel de volstrekte noodzakelijkheid of onmisbaarheid van de doodstraf toestemmende, toch bedingt, dat die straf op de minst wreede en smartelijke wijze wordt toegepast.

Voorvallen uit den laatsten tijd hebben over dit onderwerp eenig licht verspreid, en de physiologen en

pathologen weten ons nu te zeggen, dat het neervallende mes van de guillotine meer dan eens den hals van een man, die reeds dood was, doorklieft heeft. Na de terdoodbrenging van Emile Henry werd het lijk aan de medische faculteit gegeven, waar Monsieur Benoit, in tegenwoordigheid van den Heer Brouardel, den deken der faculteit, een onderzoek instelde. Daaruit bleek dat Emile Henry physiologisch dood was. toen het mes het hoofd van den romp scheidde.

Volgens de uitlegging van Dr. Benoit „werd Emile Henry niet gedood door het mes van de guillotine. Hij was dood voordat het mes neerkwam. Een uur na de terechtstelling,” zegt Dr. Benoit verder, „onderzocht ik het lijk, en bevond reeds post mortem strakheid, terwijl ik bij de vele onthoofden, die ik onderzocht heb, heb waargenomen, dat die strakheid eerst langzaam intrad. Het hart was ledig, samengetrokken en hard, de longen waren insgelijks bloedeloos, samengetrokken of verslapt, maar in het spierstelsel was het bloed opgehoopt. Die bloedeloosheid van de inwendige organen en die uit ophooping in het spierstelsel zijn een bewijs, dat Emile Henry op het oogenblik van zijne onthoofding in een staat van volkomen bewusteloosheid geweest moet zijn.”

De geneesheeren Labord, Regnard, Tourdes en Loye hebben nauwkeurig het vraagstuk onderzocht of het mogelijk was, dat het leven nog eenige oogenblikken na de onthoofding overbleef, en uit hun onderzoek de gevolgtrekking gemaakt, dat. zoodra het mes er door is, het leven is uitgebluscht. Dokter Tourdes drukt dit aldus uit: „Met de flikkering van het mes, dat tusschen de hersens en het hart doorgaat, houdt alle bewustzijn en gevoel van fysieke pijn op.”

Dat is een mooi en uitgebreid verhaal, en de dokter kan het weten.

Niettemin zijn er mensen geweest die bleven geloven dat het hoofd zich nog korte tijd bewust is van z'n lichaamloze situatie. Je moet er niet aan denken.

Een kip kan zonder kop nog een tijdje rondlopen. De stukken van een paling blijven na het hakken evengoed nog een tijdje bewegen. Zenuwprickeling zorgt voor de illusie dat iets nog leeft.

Is dat ook zo bij een hoofd dat z'n lichaam kwijt is?

In de tijd toen er koppen rolden alsof het knikkers waren, de Franse Revolutie, werd de slachtoffers (als hun hoofd er nog bij was) wel eens gevraagd te knippen na hun terechtstelling. Dat deden sommigen, blijkbaar, tot 30 seconden na de scheiding.

Nergens wordt melding gemaakt van een hoofdloos lichaam dat de benen strekte.

Anecdotes genoeg. Zoals die van de wetenschapper *Antoine Lavoisier* (1743-1794), die in de juiste spirit zijn vrienden instrueerde zijn hoofd in de gaten te houden, want hij zou blijven knipogen tot het niet meer ging. Volgens de legende - die nergens gestaafd wordt door de geschiedenis - hield hij het 15 seconden vol.

Een dokter *Beaurieux* experimenteerde met het hoofd van een moordenaar, *Languille*, die in 1905 z'n kop verloor.

De dokter riep met luide stem: "Languille!", en zie de ogen openden zich.....en richtten hun blik op de dokter. Ik heb het even opgezocht in de Sumatra Post van 27 juli 1905, en dit is het einde van het lange verhaal van de executie:

Languille wordt op de bank gelegd, onder de bijl geschoven, „adieu la vie, goeiedag mijn leven !" roept hij, en 't hoofd rolt in de mand.

Nu gebeurt er iets bijzonders. Een dokter, die daartoe van 't gerecht speciaal verlof heeft gekregen, grijpt het hoofd bij de haren uit de mand, houdt het vlak vóór zich en schreeuwt het toe: „Languille !" De oogleden gaan omhoog. De dokter en het hoofd kijken elkaar in de oogen. Maar die luiken weer toe en ten tweeden male gilt nu de dokter, nog steeds het hoofd bij de haren houdend. „Languille !" Weer gaan de oogen van het hoofd open, weer kijken de levende en de doode elkaar een oogenblik aan. Een derde „proefneming" mislukt. De heele geschiedenis heeft dertig seconden geduurd.

Dit verhaal, zooals ik het vertel, is van a tot z waar, driedubbel gecontroleerd. Door de pers is het over heel Frankrijk verspreid,

en is het wonder, dat de gewetens zich gaan roeren. De „Temps", het uiterst gematigde blad, is vertoornd dat men de doodvonnissen niet binnen de muren der gevangenis voltrekt. Dat gaat in Engeland zoo goed, zegt het avondblad.

In welken tijd leven wij toch, vraagt men zich af bij zulke geschiedenissen.

De onthaling van dien Languille maakt dat ge u schaamt een mensch te zijn.

Die schaamte komt in mij eerder op als het gaat om alle dieren die hun kop hebben geofferd om vast te stellen hoe lang een menselijk hoofd leeft na de terechtstelling.

DUITSCHLAND.

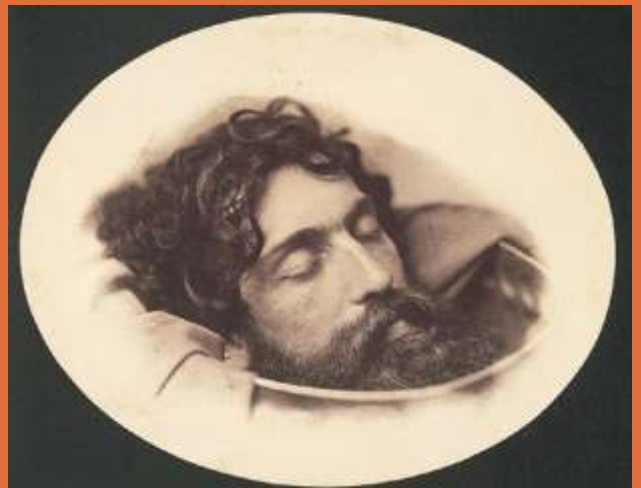
— De Hannoverse regering heeft bij de tweede kamer een wetsontwerp ingediend, betreffende de voltrekking der doodstraf. Volgens dit voorstel zal voortaan de doodstraf door middel der guillotine voltrokken worden, vermits de ondervinding heeft geleerd, dat de thans in gebruik zijnde **onthoofding** door middel van het zwaard niet de vereischte zekerheid aanbiedt, terwijl buitendien zich thans reeds het gebrek aan beulen doet gevoelen.

Bovenstaand bericht ▲ verscheen in de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant van 18-1 1859

De guillotine werd oorspronkelijk in 1789 ontworpen door de gelijknamige Fransman. Hoewel gelijkaardige instrumenten al in de 16de eeuw in gebruik waren in Italië, Duitsland, Frankrijk en Schotland heeft de Fransman het apparaat onsterfelijke roem bezorgd. Men vond, terecht gezien de vele misslagen, de handbijl minder effectief en ook minder 'menselijk', en tenslotte moet iemands ontijdige dood wel menselijk zijn, want waar blijft anders onze beschaving. Maar al met al bleek dat allemaal toch wat tegen te vallen.

Op internet lees ik dat Dr. Livingstone, de grote ontdekkingsreiziger, Afrikanen tegenkwam die deze menselijke vorm van terechtstelling ook al hadden ontdekt, en zich bewust waren van de seconden die een hoofd nog te leven heeft. Vóór het scheiden van hoofd en lichaam bonden die menselijke inboorlingen lianen onder de oren van het hoofd en maakten die vast aan een gebogen jonge boom. Men begrijpt de bedoeling: zodra de scheiding heeft plaatsgevonden veert de boom terug en zoeft het hoofd door de lucht. Dat moet voor een hoofd een mooie laatste belevenis zijn.

Lezend wat ik erover kan vinden zijn de gevallen heel verschillend. Sommige hoofden willen nog wat zeggen, maar

dat wordt bemoeilijkt door gebrek aan adem. Anderen sluiten de ogen om ze weer open te doen. Enkelen schijnen nog bewust te kunnen reageren.

De experimenten zijn bizar. Wetenschappelijke nieuwsgierigheid mag graag bloed zien.

Zo pompte in 1979 een arts bloed van een levende hond in het gescheiden hoofd van de moordenaar Menesclou, drie uur na zijn executie. Zijn lippen bewogen, z'n oogleden vertrokken en het hoofd deed moeite van zich te laten horen. Dat zou een mooie beschrijving van het Afterlife hebben kunnen opleveren, maar helaas...het hoofd zweeg. De hond zal wel dood geweest zijn.

Er zijn ook berichten van mensen die bij gevechtshandelingen werden onthoofd, en waarvan in een enkel geval bericht wordt dat het hoofd de blik richt op het verloren lichaam met een uitdrukking van verbijstering, voor het voorgoed de ogen sluit.

Mike Dash doet in *Fortean Times* verslag van een Brussels experiment uit 1848, toen twee mensen, een hypnotiseur en Antoine Wiertz, bekend schilder en goed hypnotisch subject, toestemming hadden gekregen een executie van dichtbij mee te maken. De bedoeling was een soort 'mindmelt' te bereiken met de veroordeelde op het moment dat zijn hoofd van de romp werd gescheiden. Wiertz was al heel lang benieuwd naar hoe dat zou voelen.

Het experiment slaagde wonderwel. Wiertz, onder hypnose, gaf luidop de gedachten en gevoelens, en de paniek weer van degene die op het punt stond onthoofd te worden. Zo erg was zijn paniek dat hij vroeg om opheffing van de hypnose, maar daar was het te laat voor, en het mes viel.

Later schrijft Wiertz: Het hoofd van de geëxecuteerde man dacht, zag, leed. Ik zag wat hij zag, begreep wat hij dacht, en voelde zijn lijden. Hoe lang het duurde? Drie minuten. De geëxecuteerde moet gedacht hebben : driehonderd jaar.

En dan beschrijft hij die drie minuten, waarin het hoofd niet gelooft dat hij geen lichaam meer heeft, stikt van benauwdheid, een soort terugblik op zijn leven, de angst dat dit lijden voor alle eeuwigheid zal zijn...en dan, uiteindelijk, de dood. Wiertz schilderde een triptiek in 1853, ▲ waarin hij zijn waarnemingen uitdrukte.

Om dit verhaal met een lichtere noot te beëindigen...uit de *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant* van 3-7 1868...zoveel vrouwen, tja....

DUITSCHLAND.

— Het crimineel gerechtshof te Posen (Pruissen) heeft Ferdinand Wittman, oud 32 jaar, boekbinder aldaar, ter dood veroordeeld, welk vonnis, door middel van **onthoofding**, moet worden voltrokken ter zake van moord, gepleegd: 1. op zijne vier vrouwen, met welke hij van September 1862 tot September 1866 achtereenvolgens gehuwd was; 2. op zijnen zoon van drie jaren; 3. op zijne stiefdochter.